

Valori umaniste în dramaturgia română contemporană

Fiecare epocă de civilizație se definește — alături de indicii progresului tehnico-economic — printr-o concepție generală asupra lumii și a vieții, reflectată în creația artistică și literară, precum și prin valorile morale ce conturează profilul spiritual al omului, în planul activității sociale. Umanismul a rămas o trăsătură caracteristică a valorificării operelor perene, în evoluția ascendentă a omenirii, marcând o viziune și o interpretare deosebită în raport cu specificul fiecărei epoci culturale-istorice. *Omul* a fost și a rămas obiectul central al marii literaturi (Sofocle, Euripide, Shakespeare, Molière, Lope de Vega, Goethe, Ibsen sau Cehov), oferind, în zborul aspirației către ideal, momente de autentic și intens dramatism. Dar nota umanistă, ce a constituit întotdeauna un mijloc de recunoaștere a literaturii autentice, e, în epoca noastră de adânci transformări revoluționare, un criteriu definitoriu, în sensul complet și elevat pe care îl reprezintă umanismul socialist. Factor al împlinirii celor mai temerare și, totodată, obiect al multilateralei condiționări sociale, omul apare, în literatura actuală, ca obiectiv central al atenției scriitorului, tot așa cum e, în realitate, obiectivul întregii politici a partidului.

Dramaturgia noastră a demonstrat, din primele momente ale orientării ei revoluționare, preocuparea de a sublinia valorile umane în curs de afirmare, într-un nou climat etic și politic. Și, oricât am remarca azi schematicul personajelor sau linearitatea conflictelor, piesele respective (*Cetatea de foc*, *Vlaicu și feciorii lui*, *Mielul turbat*) au caracterizat o epocă ce se încheia în clipa în care procesul transformării socialiste intra într-o fază definitiv victorioasă și au avut un rol decisiv în crearea sentimentului de încredere, de certitudine, cu privire la orizonturile socialismului. Ele au deschis calea spre o etapă superioară, aceea a adâncirii dezbaterii problemelor de ordin etic, a dezvăluirii resurselor adânci ale psihicului uman, în procesul de clarificare a responsabilității individuale în societatea socialistă. Acum, dramaturgia va

oglinzi opinia maselor — garant al noii ordini morale — călăuzită de principiile eticii socialiste, în acțiunea ei de solidaritate totală cu politica partidului. Un proces de autoverificare a comportamentului individului, de analiză aprofundată a acțiunilor lui, de recunoaștere a erorilor și de confruntare cu datele reale ale vieții — ceea ce ducea la motivate schimbări de atitudine — constituie unul dintre aspectele tematicii dramaturgice, la începutul celui de-al șaptelea deceniu. *Etical* dobândește aci valori inedite, crează dimensiuni noi spiritualității omului contemporan. Căci, în climatul socialist, conștiința fiecărui ins resimte un impuls moral determinat de coordonatele vieții colective (idealuri, aspirații, acțiuni comune). Moralul e prezent în conștiința existenței în societate și implică integrarea lui în analiza stărilor psihice ale omului nou. De aceea, atunci când dramaturgia epocii socialiste abordează diferitele ipostaze ale comportamentului uman, ea se colorează cu o inevitabilă tentă psihologică, în care nu lipsesc dinamismul, efervescența și conflictul interior, făcând un loc larg actului de clarificare mentală, cu binefăcătoare consecințe asupra lumii înconjurătoare.

Pe acest plan, două par a fi temele ce au reținut, în ultimii ani, atenția dramaturgiei: în primul rând, conștiința responsabilității în societate; în al doilea rând — poate, ca o consecință — căutarea ferventă, cu implicații profund răscolitoare, a adevărului. Prima își găsește, printre altele, o largă explorare la Paul Iverac, în acele piese ale sale în care eroii își confruntă atitudinile cu datele realității sau cu unele experiențe edificatoare ale trecutului. În *Ștafeta nevăzută*, actul prin care muncitorul integru, devenit director de uzină (Anghel Dobrian), repară — după un lung zbucium și chinuitoare frământări — o nedreptate făcută din ignorarea stărilor de fapt, are nu numai sensul unei „restitutio în integrum“, ci, totodată, al triumfului spiritului justițiar. Acesta descoperă adevărul, biruie toate dificultățile întâlnite în cale și pune, ast-

fel, peceata sensului umanist pe acțiunea individuală în colectivitate. Pe un plan diferit, *Simple coincidențe* exprimă aceeași stăruință în a înfrunța și rezolva problemele vieții într-un sens nou, în sensul depășirii greșelilor din trecut și al înțelegerii imperativului moral al epocii socialiste. Nevoia de adevăr e aci prioritară și nimic nu împiedică rezolvarea problemelor de viață în acord cu criteriul etic al noului umanism.

În coordonate total deosebite se desfășoară procesul moral al eroilor piesei lui Titus Popovici, *Puterea și Adevărul*. Tema esențială a acestei piese s-ar putea defini astfel: necesitatea perfecte concordanțe a planului imaginat cu realitatea, a concepției ideale, abstracte, cu datele realizării concrete. Opoziția dintre eroi (Pavel Stoian, primul secretar al unui comitet județean de partid, și inginerul Petre Petrescu) nu are la bază o adversitate de interese. Dimpotrivă, opiniile lor sînt susținute, cu sinceritate dezarmantă, într-un proces în care se dovedește că entuziasmul creator trebuie să respecte dreptul de a spune cu curaj adevărul. În vasta interferență a relațiilor interindividuale sînt inevitabile erori, se pot declanșa conflicte acute și dureroase, în rezolvarea cărora rolul hotărîtor îl au conștiința civică, scrutarea obiectivă a situațiilor, urmărirea perseverentă și devotată a adevărului; ceea ce reprezintă afirmarea înaltei valori etice în practica vieții curente.

Sensul valorificării umaniste apare, în dramaturgia mai nouă, în variate ipostaze. *Valiza cu fluturi*, piesa lui Iosif Naghiu, de pildă, pune în confruntare directă personaje ce reprezintă cele două lumi antagoniste din epoca ilegalității: de o parte, lumea convingerilor revoluționare și a spiritului de sacrificiu (tînărul comunist Alin), de altă parte, lumea lipsei de conștiință, capabilă de tranzații și de trădare. Și, evident, hotărîrea de a accepta sfârșitul tragic, fără a-și trăda misiunea, îl ridică pe tînărul ilegalist pe culmile eroismului.

Exemplele ar putea continua. Sarcina dramaturgiei actuale nu este, desigur, numai de a prezenta soluțiile lumii contemporane, în luptă pentru o umanitate superioară, ci și de a supune atenției aspectele nevalgice ale realității, cazurile-limită de conștiință, conflicte al căror substrat se află în incertitudine, în confuzia valorilor. Căci nimic nu fortifică mai mult atitudinea civică și morală decît perfecta elucidare a erorilor și înlăturarea interpretărilor minate de subiectivism.

Dezbaterea unor procese de conștiință, denunțînd persistența unor prejudecăți sau chiar a unor practici anacronice și desuete, rezolvarea contradicțiilor de opinie și atitudini, în lumina eticii revoluționare, constituie un aport de preț la marca cauză a valorificării potențialului uman, în conformitate cu principiile umanismului socialist.

FOTOCRONICĂ

Premieră la Opera Română (19 august 1977): „Dragoste și jertfă” de Cornel Trăilescu. Libretul, Dan Tărchilă. Regia, Hero Lupescu.

